

Τρία σε Ένα; Το Ασφαλιστικό του Παρελθόντος, το Ασφαλιστικό του Μέλλοντος, το Ασφαλιστικό της Κρίσης. Ευκαιρίες και Παγίδες

Η κρίση μας αναγκάζει να πάρουμε μέτρα. Όμως, πέραν από κάποιες επικεφαλίδες, ο κατάλογος των μέτρων που υπάρχουν διαθέσιμα είναι απλά μερεμέτια που αναστηλώνουν το ίδιο σύστημα που μας οδήγησε στο αδιέξοδο. Η απουσία εναλλακτικών λύσεων δεν είναι συμπτωματική, αλλά οφείλεται σε στην απουσία προβληματισμού, είναι προϊόν δηλαδή βασικής άμυνας του συστήματος που πάμε να αντικαταστήσουμε. Πρέπει να κάνουμε κάτι, αλλά δεν ξέρουμε τι. Τι αποφασίζουμε;

- Επικαλούμαστε την κρίση και την τρόικα για να περάσει η ίδια παλιά ατζέντα; **Ή**
- Βλέπουμε την σταθεροποίηση ως εξαγορά χρόνου για την αναζήτηση μιας νέας πορείας.

Το κείμενο που ακολουθεί εστιάζει στην περίπτωση του ασφαλιστικού. Τα ίδια όμως σχόλια μπορούν να γίνουν σχεδόν για όλες τις λεγόμενες 'διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις'.

Η κληρονομιά 20 ετών αδράνειας: Στρουθοπαρεμβατισμός

Οι τελευταίες δύο δεκαετίες της πολιτικής ιστορίας του ασφαλιστικού χαρακτηρίστηκαν από μακρές περιόδους μακαριότητας, οι οποίες κάθε 4-5 χρόνια διαταράσσονταν από την αιφνίδια 'ανακάλυψη' του *ιδίου* κάθε φορά προβλήματος. Αυτό οδηγούσε σε επεισόδια νομοθετικής πολυπραγμοσύνης, οι οποίες 'έσωζαν' το σύστημα για πάντα (ή σχεδόν). Και πάλι από την αρχή.

Το καταπληκτικό είναι ότι ο κύκλος εναλλασσόμενης άρνησης και πανικού (που παλαιότερα είχα ονομάσει 'στρουθοπαρεμβατισμό') επαναλαμβάνεται, περίπου με τους ίδιους όρους χωρίς σημάδια κόπωσης ή έστω προόδου. Το ασφαλιστικό έτσι κατέληξε ως μεταρρύθμιση με δόσεις, δόσεις που δεν τέλειωναν ποτέ.

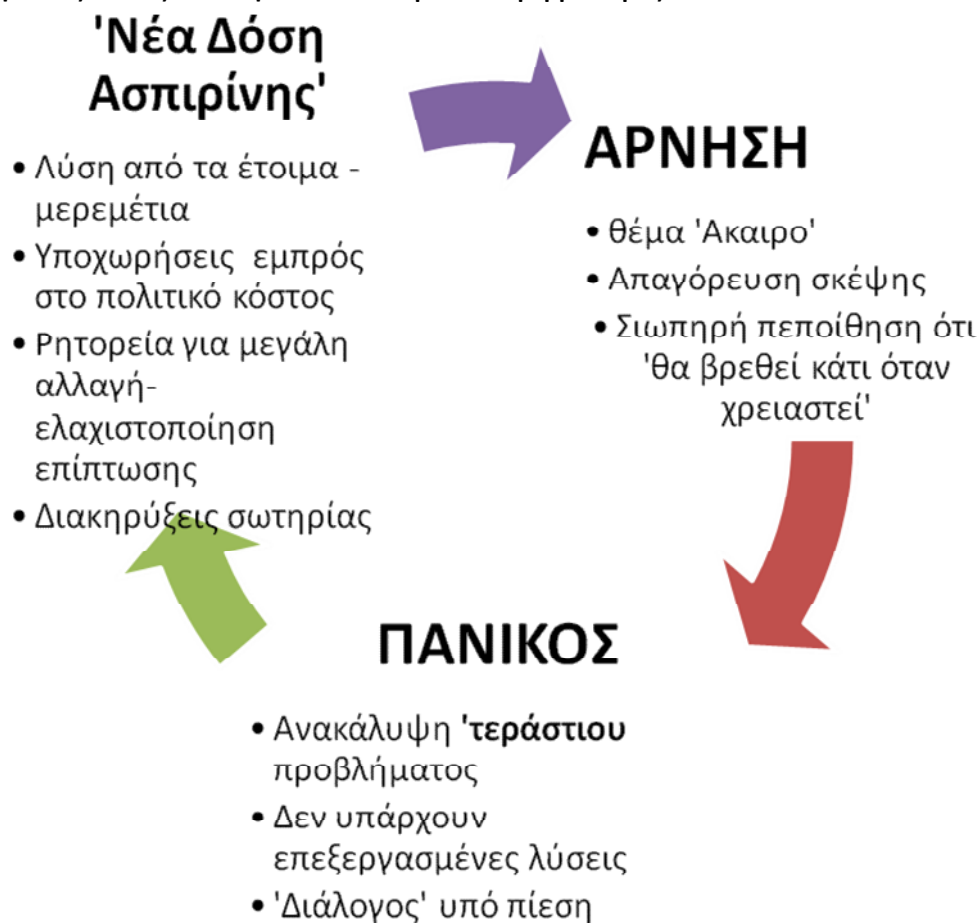
Είκοσι χρόνια στρουθοπαρεμβατισμού είχαν ως λογική συνέπεια την διαμόρφωση δύο καταστάσεων, οι οποίες διαμορφώνουν το σημερινό σκηνικό:

Πρώτον, δεν ανανεώθηκε η 'εργαλειοθήκη λύσεων'. Αφού δεν επιτρεπόταν η συζήτηση για το ασφαλιστικό, δεν συνειδητοποιήσαμε ότι ο κόσμος έχει αλλάξει. Η άρρητη υπόθεση είναι ότι 'θα συνεχίσουμε από εκεί που αφήσαμε την προηγούμενη δόση'. Άρα, αν, ως δια μαγείας, η μάγισσα του ΔΝΤ (ή το φάντασμα της Κομιντέρν) χάριζε στους Έλληνες μεταρρυθμιστές το δικαίωμα να διαλέξουν το καλύτερο από όλα τα ασφαλιστικά, αυτό δεν θα ήταν άλλο παρά η ολοκλήρωση του αρχικού σχεδίου που νομοθετήθηκε λειψό το 1934. Έχουμε μείνει τόσο πίσω που η 'εργαλειοθήκη λύσεων' είναι άδεια.

---

¹ Ο Πλάτων Τήνιος είναι οικονομολόγος, επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πειραιά. Η επιχειρηματολογία αναπτύσσεται στο υπό έκδοση βιβλίο *Ασφαλιστικό: Μια μέθοδος Ανάγνωσης* (εκδόσεις Κριτική).

Α Ο φαύλος κύκλος του ασφαλιστικού: Στρουθοπαρεμβατισμός

Δεύτερον, επισώρευση προβλημάτων. Αφού η μεταρρύθμιση παραπέμπεται στο μέλλον χωρίς συζήτηση και τίποτε δεν επιλύεται, έχουν επισωρευτεί τρία διαφορετικά προβλήματα:

1. **Το ασφαλιστικό του παρελθόντος.** Πώς θα ολοκληρωθεί το σύστημα του 1934; Ένα πρόβλημα ισονομίας μεταξύ κλάδων και ομάδων στην κοινωνία, με αιχμές τα διάφορα Ταμεία, τα Βαρέα, τις πρόωρες συντάξεις κ.ά. Ένα πρόβλημα καθαρά Ελληνικό, μας συνοδεύει από τη δεκαετία του '50
2. **Το ασφαλιστικό του μέλλοντος.** Η γήρανση του πληθυσμού, οι μικρές οικογένειες, η παγκοσμιοποίηση θέτουν περιορισμούς στο μέλλον. Ένα πρόβλημα διεθνές, αλλά με την ιδιαιτερότητα της ταχύτατης επιδείνωσης μετά το 2015 και ιδίως το 2030. Γνωστό από τη δεκαετία του '80.
3. **Το ασφαλιστικό της κρίσης.** Το ασφαλιστικό δημιούργησε τα ελλείμματα που μας έφεραν στην κρίση τα διογκώνει περισσότερο κατά την διάρκεια της κρίσης. Το ασφαλιστικό σύστημα εκπέμπει το μήνυμα στην κοινωνία ότι την λύση για το *προσωπικό* πρόβλημα του καθενός την έχει το Κράτος. Κοινό πρόβλημα, πλέον, σε όλη την Ευρώπη, δραματικός προπομπός όμως, η Ελλάδα, ήδη από το 2007.

Αναγκαιότητα διαρθρωτικών μέτρων

Ως η μεγαλύτερη και ταχύτερα αυξανόμενη κατηγορία κρατικών δαπανών, ήταν εκ των προτέρων σίγουρο ότι η κοινωνική ασφάλιση θα επωμιζόταν μεγάλο τμήμα της δημοσιονομικής διόρθωσης. Η εσωτερική λογική της σταθεροποίησης οδηγεί προς διαρθρωτικές παρεμβάσεις για τρεις λόγους:

Πρώτον, όσο και αν η γενικευμένη περικοπή συντάξεων (π.χ. η περικοπή των δώρων) είναι η εύκολη και γρήγορη λύση, το γεγονός ότι είναι άδικη θέτει αμέσως το ερώτημα για ποιον λόγο δεν κινούμαστε με επιλεκτικότητα. Την θέση γενικευμένων μειώσεων θα κληθούν να πάρουν διαρθρωτικά μέτρα.

Δεύτερον, η με άμεσο και ορατό τρόπο στήριξη των Ελληνικών συντάξεων από τον γερμανό ψηφοφόρο οδηγεί σε εύλογες συγκρίσεις 'γενναιοδωρίας' μεταξύ των δύο συστημάτων.

Τρίτον, ο κλασικός μηχανισμός αναβολής μέτρων στο ασφαλιστικό («το 2030 είναι πολύ μακριά – δεν μας απασχολεί»), ανατράπηκε από τις ίδιες τις αγορές ομολόγων. Όταν το ασφαλιστικό είναι ο κύριος διαμορφωτής των μακροχρόνιων προοπτικών αποπληρωμής δανείων, το «2030 είναι *σήμερα*». Οι αγορές δηλαδή λειτούργησαν ως τηλεσκόπια, μετατρέποντας την κατάσταση του 2030 σε ζήτημα άμεσης και επείγουσας σημασίας που δεν χωρά αναβολές.

Άρα, η οικονομική κρίση και η εξέλιξή της από τις εκλογές και μετά αντιστρέφει την συνήθη σχέση ασφαλιστικού-μακροοικονομίας. Μέσω της δημιουργίας αναγκών για δανεισμό, το ασφαλιστικό ως τώρα εξαρτάται από την μακροοικονομία. Τώρα πλέον η μακροοικονομία, δια μέσου της επιτυχίας του προγράμματος σταθερότητας, εξαρτάται από το ασφαλιστικό. Ως τώρα, και μέσω των μηχανισμών του πολιτικού κόστους, οι ανάγκες του ασφαλιστικού έθεταν τους μακροοικονομικούς περιορισμούς. Τώρα οι ανάγκες της σταθεροποίησης υπαγορεύουν τι θα γίνει στο ασφαλιστικό.

Η σταθεροποίηση: μοναδική (μικρο)πολιτική ευκαιρία;

Το ότι διαρθρωτικά μέτρα για την κοινωνική ασφάλιση θα ήταν αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος σταθεροποίησης ήταν εξ αρχής βέβαιο. Αυτό, όμως, δημιούργησε και μια μοναδική πολιτική ευκαιρία να απορροφηθούν οι κραδασμοί που απέτρεψαν την 'Απόπειρα Γιαννίτση' το 2001. Η κρίση θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως 'εμβρυουλκός' στην επώδυνη γέννα του νέου ασφαλιστικού. Το αποφασιστικό επιχείρημα θα επαναλάμβανε το παλιό Θατσερικό σλόγκαν: «*Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση*» (στα Αγγλικά, η TINA – 'there is no alternative').

Λοιπόν, μια λύση 'Τρία σε ένα'. Το «ασφαλιστικό της κρίσης» αξιοποιείται για να 'περάσουν' και τα υπόλοιπα δύο ασφαλιστικά – το παλιό και το νέο. Το ασφαλιστικό του παρελθόντος και το ασφαλιστικό του μέλλοντος συμπύσσονται με το ασφαλιστικό της κρίσης σε μια και μοναδική λύση.

Ανάμεσα στις γραμμές του προσχεδίου, όσοι έχουν αποκρυπτογραφήσει την πορεία του στρουθοπαρεμβατισμού, μπορούσαν να διακρίνουν την ανακούφιση: '*Να επικαλεστούμε την κρίση για να ξεμπερδέουμε –επί τέλους - με το ασφαλιστικό*'.

Η προσέγγιση '3 σε 1' έχει εμφανή πολιτικά **πλεονεκτήματα**:

- Την παράκαμψη αντιδράσεων – '*απαραίτητο για τη πατρίδα*'

- Την επίκληση ‘εξωτερικού καταναγκασμού’ – ‘μας το επέβαλε το ΔΝΤ’.
- Επιτυγχάνεται κάποια εξοικονόμηση πόρων (αν και στο προσχέδιο του Μαΐου, κυρίως σε βάρος της νέας γενιάς) με την μέγιστη δυνατή διατήρηση χαρακτηριστικών του παλιού συστήματος.

Τα **μειονεκτήματα** της προσέγγισης αναφέρονται στην κοινωνική πολιτική.

- Την στιγμή που η εργαλειοθήκη λύσεων είναι (επιτηδευμένα και σκόπιμα) κενή, υποθηκεύεται το μέλλον όλων μας για 30 χρόνια, μετά από κρυφό παζάρι ενός δεκαπενθήμερου.
- Δεν υπάρχουν οι διοικητικές προϋποθέσεις για οτιδήποτε δεν είναι απλώς προέκταση του σημερινού συστήματος – αλλά ούτε και ο χρόνος να διαμορφωθούν.
- Η κοινή γνώμη είναι ανίδεη και τελείως απροετοίμαστη. Κανείς δεν ασχολήθηκε να κερδίσει την κατανόηση, αν όχι την ανοχή της.

Το τελευταίο είναι και το κρίσιμο σημείο. Οι αντιδράσεις στον Νόμο Σιούφα ήταν *μεγαλύτερες* από ότι για τον Νόμο Γιαννίτση. Παρά ταύτα, ο νόμος εκείνος ‘στέριωσε’ γιατί είχε καταφέρει να πείσει ότι ήταν αναγκαίος, χρήσιμος και, σε τελική ανάλυση, όχι άδικος.

Θα γίνει αυτό για το νέα εκδοχή του υπό διαμόρφωση νόμου; Θα δούμε.

Υπάρχει εναλλακτική λύση, φθάνει να την αναζητήσουμε

Όμως, αν το μοναδικό επιχείρημα για τις συγκεκριμένες προβλέψεις του νόμου αυτού ήταν ότι αποτελούν, ‘εντολές άνωθεν’, αυτό είναι ένας πολύ φτωχός λόγος για να δεσμευτούμε σε ένα σύστημα που (υποτίθεται) ότι θα κρατήσει δύο γενιές και στο οποίο θα έπρεπε να βασίσουμε την έξοδο της Ελλάδας από την κρίση.

Τα επιχειρήματα του είδους ‘Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση’ είναι εξίσου φτωχά. Δεν υπάρχει γιατί δεν ψάξαμε να την βρούμε.

Αντιθέτως, *υπάρχει* εναλλακτική λύση που γυρίζει σελίδα, για να φτιάξει ένα νέο σύστημα το οποίο να είναι στήριγμα και όχι εμπόδιο στην ανάπτυξη.

Αντί, να υποθηκεύσουμε τρεις δεκαετίες, ορίζεται ένα ‘έκτακτο πακέτο μέτρων σωτηρίας’ που διαρκεί όσο η σταθεροποίηση και εμπεριέχει όλα τα μεσοπρόθεσμα μέτρα του Μνημονίου, προεκτείνοντάς τα και σε άλλες κατευθύνσεις. Ταυτόχρονα, όμως, (και υπό την επίβλεψη και συνδρομή της Τρόικας) τίθεται σε λειτουργία μια διαδικασία τεχνικής προετοιμασίας και κοινωνικής ωρίμανσης η οποία, εντός 18μήνου παραδίδει επεξεργασμένη λύση μακράς πνοής. Η νομοθέτηση της μόνιμης λύσης συμβαδίζει και το τέλος της ισχύος του έκτακτου πακέτου της πρώτης φάσης.

Η εναλλακτική λύση *προεκτείνει* το πνεύμα του Μνημονίου εξασφαλίζοντας *μεγαλύτερη* δημοσιονομική συμβολή ως το 2015 ως ‘συνεισφορά προβληματισμού’ για όσο χρόνο διαρκεί η αναζήτηση ενός νέου συστήματος. Παράλληλα, όμως, βάζει και τα θεμέλια μιας νέας αρχής στην οποία να μπορεί να βασιστεί η Ελληνική κοινωνία.

Η σταθεροποίηση ως εξαγορά χρόνου για την χάραξη μιας νέας πορείας

Είναι κοινός τόπος ότι η ελληνική κρίση είναι προϊόν των αδιεξόδων του συστήματος. Πουθενά δεν ισχύει αυτό όσο στην κοινωνική ασφάλιση. Η άμυνα του παλιού συστήματος ήταν η απαγόρευση σκέψης για το πώς αυτό θα μπορούσε να ανανεωθεί. Δεν είναι περίεργο συνεπώς, ότι, παρά το ότι υπάρχει σήμερα η πολιτική ευκαιρία για ριζικές αλλαγές, δεν υφίσταται το εναλλακτικό σχέδιο. Ισχύει αυτό σίγουρα για την κοινωνική ασφάλιση. Σχεδόν σίγουρα και για κάθε άλλο τομέα διαρθρωτικών αλλαγών.

Αυτό που πρέπει να συνειδητοποιήσουμε, είναι ότι αυτή η κρίση είναι η ίδια προϊόν της μη προετοιμασίας εναλλακτικών οδών. Αν είναι έτσι, δεν είναι περίεργο που οι μόνες ιδέες διαθέσιμες σήμερα δεν είναι παρά απλές επιδιορθώσεις – μερεμέτια – του παλιού συστήματος που μας έφερε εδώ. Η σταθεροποίηση μας δίνει την δυνατότητα να ‘εξαγοράσουμε’ χρόνο για να προετοιμάσουμε μια νέα αρχή. Όχι για να γυρίσουμε από εκεί που φύγαμε.

Αυτό ισχύει για την κοινωνική ασφάλιση. Ισχύει για την Ελλάδα.